

Priz : 8 real
(2 francs)

BREIT

Mae-Mezeven
1941

FEIZ HA BREIZ

Rener : Y. V. PERROT.

Prizioù nevez hor C'houmanantou

Eur bloaz : 20 lur ; 6 miz : 12 lur.
 Koumanantou strollet, pa gemerer d'an nebeuta pemp niverenn : 17 lur ar pe.
 Kas an arc'hant da : Y.-V. PERROT, RENER « FEIZ HA BREIZ », SCRIGNAC
 C. C. 21.802 RENNES.

« NOLI ME TANGERE »

(« N'am scou ked »)

gant

Laurans ar RICHOU

tennet hag adskrivet evit FEIZ HA BREIZ

demeuz ar RESURRECTION

gant **Y. an DIBERDER**

Pa'z eo gwir hon eus graet anaoudegez gant Laurans ar Richou hag e ouzomp breman pegen ampart e oa da zevel gwerzioù kaer, prederiomp eun nebeud.

E « Basion » a chom a-zav war gounnar ar Farizianed hag ar veleien dirak korf Hor Zalver laket e kuz er bez. Ha gouzout a reomp ne rae ar Richou nemet heulia eun dorn skrid brezonek koz, henvel a-walc'h ouz an hini a dalvezas da Yann Guillevere da voula ar *Basion* goz, e Paris, wardro ar bloaz 1530. Ha da heul ar « *Basion* » goz ema ar *Resurrection*. Perak eta n'en divije ket bet skrivet ar Richou diwar-benn ar *Resurrection* ivez, mar deo chomet beo ?

Mar en deus graet, o veza m'ema glac'har Madalen kaera darn ar *Resurrection* goz e tle ivez beza glac'har Madalen kaera darn ebarz hini ar Richou.

Hogen, an dorn-skrid eo a jom da gaout.

Lavaret a-walc'h a ra ar Villemarqué en deus gwelet daou zorn-skrid, ar *Resurrection* o hano. Beza e oa unan, gwerzioù berr ennan, etouez leorioù an Aotrou Herri e Kemperle. Da belec'h eo aet ? N'ouzon ket ; hogen, hennez ne sell ket ouzin, war a gredan. Peurlies, gwerzioù hir eo a zave ar Richou.

Beza e oa eun all e Kastel-Paol etouez leoriou an Aotrou de Courcy, gwerziou a zaouzek troad ennan. Daoust hag ematao e kastell diskennidi an aotrou-se ?

Loeiz ar Gweneg n'her c'hrede ket ; an Aotrou Raymond de Roquefeuil, aluzenour e klanvdi Montroulez, a oa gantan eun dorn-skrid henvel mik ouz hini de Courcy. Deraouet e oant bet o daou d'an 2 a viz du 1719 ; ar Gweneg en deus e welet ; bet eo bet etre e zaouarn hag e zaskoret en deus endro.

Hogen, diwezatoch, da heul maro an Aotrou de Roquefeuil, m'arvat, kaer en deus bet an Aotrou Gweneg poania d'hen adkavout, biskoaz n'eo deuet a-benn.

Eur gwall goll eo, rak an hini gwella tout e oa.

Bete vremen ne jom ganeomp nemet eun dorn-skrid, torret e bajennoù kenta, ker-kouls hag e re ziveza, siouaz ! — E maner an Aotrou Barbier a Lescocet ematao. Bet en deus bet ar markiz a Lescocet ar vadelez da zigeri d'in dor e gastell, (ar pezh ne ra ket d'an holl) bennoz Doue d'ezan, hag eno etouez dorn-skridou all diwar ar *Bassion* pe ar *Resurrection* em eus bet al levenez da gaout ar pezh e oan o klask : labour kaer ar Richou.

Rak ar Richou eo en deus her savet ; aze n'heller ket fazia ; heulia a ra an dorn-skrid eun dorn-skrid koz, hiroc'h eget hini Ouillevere. Ha pa lenner ar gwerziou e ranker anvaz ematao stumm gwerziou ar Richou.

Gwasa pezh a zo n'em eus ket bet a amzer da adskriva an dorn-skrid en e bez. Estreget eur bajenn gaer dispar a oa ennan.

Elec'h kemerout tammou aman hag a-hont, em eus kavet gwell skriva rac'h ar pezh a zell ouz Mari Madalen, dre ma n'heller ober gantan eur pezig-c'hoari distag, evit eur Bleun-Brug bennak, lakeomp.

N'eo ket bet aes d'in hepred lenn ar skritur ; diesoc'h eo bet meur a wech lakat ar poenchoù el lec'h m'eo dleet d'ezo beza. Tost eo ar brezoneg ouz hini Treger, hogen c'hoaz, n'eo ket ken hini ar Richou, a oa eus a vro Pempoull. Neoaz n'eo ket displeberet an oberenn, ha pa vo peurlennet gant al lenner Istor Mari-Madalen e tal ar bez santel, ec'h anvaz an holl ne oa ket-er barz a netra an hini en deus savet ar gwerziou-se.

Ha neuze piou eo eta ar barz ampart en deus savet ar *Resurrection* da heul *Passion* ar Richou, en hevelep amzer hag en hevelep doare, ma n'eo ket ar Richou e-unan an hini eo ?

An teir Mari o tout. AR VADALEN a lavar :

Demp breman teirec, kent ma vo golo dé
da glasc hon mest Jesus, da hout ha ni 'n café.
Avanturomp monet d'ar plas ma vo lakat
gant Joseph da hourvé. E voamp hon zeir kefret.
(..... Aman e vank eul linenn)

Mes perillus vo d'imp. Rac-sé, hep tardin tamm,
hastomp ha demp ofo. kent ma vo golo dé,
rag aon ma vemp guélet [pé cavet] gand eur ré
dimeus an tirandé ar bobl a voal-gourach,
gant furi couaret ha leun-tenn a arach ;
pé [sur] mar bemp ganté guélet é nep moyen,
e verfoomp voar ar plas, hep galloud en em denn.

MARI - SALOME a lavar :

Contand oun da vonet. Demb eta hep dalé,
(!.. Aman e vank eul linenn)
e vemp occasion ma vé, sur, presumet
e fé, sur, transportet ha caset ahané
d'ré un desir méchant éneb é vafesté.
Rac, pa resuscito, é vanna siellet
ar bé, kercoulz ha kent, ha na vezo torret.
Hen savo deuz ar bé hep ma vo digoret,

evit rein da gridin d'an oll héritiket,
en defoa en pep rout gallout ha puissans,
mar carjé, da viret diarauc ouz offans.
Rac-sé, na gollomp ket hon poñ hag hon amzér
da zigeri ar bé. Mar deomp, demb a hár.
Ya, ha kerzomp fiant, secrétan ma hellomp,
rag aon na vemp santet gand an dut divergont.

AR VADALEN a lavar :

Greomp hon diampiech, coulroude da vonet,
rag an dé a dosta ha ni a chom bopret.
Demp ractal d'ar méné, da hout ha ni 'n café.
secrétan ma hellomp, Doué d'hon conduo.

Aman, ez eont e-tial ar bez. AN AEL a 'n em ziskonez, hag a lavar :

Gragéz, léret hep méz piou eo a glasket-hui
ken mintin é'r méné ? Perag é ouléit-hui ?

AR VADALEN a lavar :

Allas ! sujet hon eus da vézan contristet !
Ez omp o clasc hon mest, Jésus a Nazaret.

AN AEL CHERUBIN a lavar :

N'en dédi hed azé pelloù é'n é hourvé.
Resuscitéd eo fiant breman dirag an dé.
« Rac dé éo », émézan, evit ma hourvézet ;
ha Jesus zo savet d'an termen destinet.
Teurvezed en eus bet, dré huir humilité,
p'an deo resuscitéd digerin ar maen bé,
vit dré ar mistér-sé rein da entent d'ar bet
ez éo ret beza humbl, obéissant bopret
d'an Tad oll galloudus, pini dré é vap kér
ziskoué da beb unan eur gentel a zo sclér.
Rac séant éo d'an dén caout humilité :
ar glour na aparchant nenerit ouz un Doué.
N'en em abuset ket da vezan incrédur :
deut da sellé ar bé, evit ma credet sur
n'en dédi hed azé. Guéled a ret certen
n'en deus manet netra nemet un doailen
én péhini é voa é gorf sacré ha santé
liennet gand é Vam ha gand ar bobl santé.

MARI - SALOME a lavar :

Guir eo, certénamant ! N'en dédi ket aman.
Aed eo Jesus ahán ; mé a gret, pa uélan.

MARI - MADALEN a lavar :

I-a, sur ; savet éo, hon mest kér biniget.
Chetu an desteni scleramant da uélet :
honnéa éo al hén en deus bet liennet
ar 'horf sacré ha santé deuz a Saviour ar bet.
Me éndo anézan, o ma hotro Jesus,
ma mest caer déboué, hon tat carantéus !
Pé én l'h' ez ah' hui ? Biviken n'abaizan
n'am-bézo ho café. — mar dé hoaz er vro-man !

Allas ! me am boa douñ na vijemp d'vêzat !
Colled éo d'imp hon poân, ha ni én ur goal-stat,
an hini a sonjemp da vézan [é] gafet !
maned én huânat, pa n'hon deus [ni] cafet

Chomet hi hé-hunan, AR VADELEN a gendalh' :

O Jésus, ma Hotro ! Ma brasan caranté !
ma mest kër débonér ! Penaus é padin-mé,
nag é harzo buhé ém 'horf gand ar morhet,
gant keun ha melconi ouz ho pout divoéret
dré ma voah' d'in ken mat ? Ne allan ket miret
ouz hîrvout ha gouéleuan, ken am bo ho cafet,
pé ne hellin pelloh' chom béo voar an douar.
Ma 'halon a barfont gant hîrvout ha glahar.

AN AEL RAPHAEL a zeü hag a lavañ :

Groec, hep méz, laret d'in perac ta é ouélet
hag ez ouh' hîrvoudet ? Petra éo a glesket ?

AR VADELEN a lavañ :

Allas ! n'en déo ket hui hep kén, sur, a glascañ.
N'en doh' ked em spéret, ivé n'ho tisiran,
nag ael, na kement zo deuz ar célestial, —
nemert ma guir otro, ma Doué éternel,
an hini n'hen cafén a rahé d'am spéret
guir gonsolation, hep kén ouz é uélet !
Ha joa a rahé d'in én eskem d'am hîrvout,
péhini zo pensibl ém galloud én pep rout.
N'en deus nep crouadar én neuv hag én douar
evit dré o guéled a rahé d'in, hep mar,
ancounéz ma glahar, na bézan consoled
en un affliction a zo ken diremet, —
nemerdon a gafé ma hotro biniget !
Rannan ra ma 'halon ouz é garet parfet.

AN AEL RAPHAEL a lavañ :

En em gonsol voar sé, ha ké bepret avant,
hag é kiffi an Tad a zo leun a brudans,
neb en deus da brénet gand é voat, ha golhet,
ha groet dign ha flour kemend a voa souillet.
Hui a lavar na ret cas evit élé mat,
na dén plén, nep hini, na vé ket d'ho hélat,
na vé ket capabl [mu donet] d'ho consoli
én un dristidigéz ken bras hac ho hini ?
Me lavar d'eh', assur, créded, a beurz Doué,
p'an don é vessajér hag unan é élé :
neb en deus bet ar hras da vézan mignonet
da eun otro ken bras, em digas da uélet
én eur féson bénac. E teu da visitan
é vrasan mignonet, tré ma vo ér bet-man.
Mes an nep so caset dré o féhéjou bras
heb en em anantin, n'o deus ket bed ar hras
da vézan bizitet, évit ma sonj breman
gant cannad an Otro, guir servijér d'ézan.

An Ael a ya euit. AR VADELEN a lavañ :

Assur, couls éo, paoures, coll-poân eo d'an hini
a deuse ma bété evit ma 'honsoli.

Ne hallé ked ober, nag ivé ma lacat
da vezan ém repos, ancouat huânat
évit [nepl] melodi gant élé na mañ dén .
Canvo zo ém 'halon ha mervél gand anken ;
évannan (?) suramant, ne allan ket miret.
Biscoaz kemend a doân n'en defé ma speret,
na biscoaz gant ricun n'em eus clévet kélou
o divijé han guélt aboé é dourmanchou.
Ni on pé én jarden na pé léh' é hédi !
Parfontin a ran [mé] gant keun ha melconi
o uélet ne hallén é gafed én nep plas.
Evit é hervél crenn, n'em respont ked, allas !
ma hon souézet bras ; rag entré ma voa béo
é voan gantan caret, pa zeuas d'am reséo.

O ! coms gratiüs ha leun a santeléz
a lékcis én pratic, pa voant leun a furnéz !
Goudévéz em 'héré, hag é voa d'in ken mat
m'am eus occasion da obér huânat.
Rac'sé em es breman herdér intolérabl,
hîrvout bras ha glahar, hag a zo incessabl,
pa né glévan ket dén en defé han guélet,
ma mest, ha ma holl joa, ma spi gloriffiet !
N'en em gontanlan ket dimeuz ar poursivo
am eus groed ém spéret da gafet ma hotro :
'hoaz é rancan [monet] gant ma zreit diarhén
dré an hentchou gara, évit nep sort anken,
ha sellou créh' ha trou, partout, ken hen kifin,
a bét diouz ma bro én kement ha ma 'z in.
Entré ma véin béo mé a chomo éno ;
ha ma n'hen cafan ked ér bet-man na voar dro,
mé a yélo bepret d'ar plaso destinet
da glevéd é zoctrin, ma chomo ém speret.

Cargéd éo ma spered a boân hag a hîrvout.
Daéro ma daoulagad a ret gant ma diou jot
o sonjal héo ret d'in dilezél ma hontré
da glasc ma guir Otro, pa né arri gené.
Rac-sé é condamnan ma zreit, hep clem d'am foân,
da gerzat dré ar spern, ar mein hag ar grouân,
ha dré hep sort poânous, bété mervél dreizé
evit gloar ma Hotro. Dezir am eus da sé !
Voar sé éta, ma zreit, ké diarhen breman
ha kerv, da glasc ma mest ! Na douj poân ar bet-man
evit ma dizobér, rac ma fi reduizet
ha vé a nevé flam goulé fin distinet
hag a gredi da sé. Mé, na esperin ket
na spern, na drein, na mein, nag ar grouân calet.
Me tareho [noz ha dé], mar hé 'ret d'in obér
bété cafet ma mest, ma hotro singulier.
O ! pé en léh' ez in ? Pé ouz trou, pé ouz créh'
é tléan-mé monet, gant ma hîrvout ha néh' ?
Ná pé én contré sur, é hallah' béan aet,
pé cuzet martelé én eun tu bennaket ?
Ma clefet gant eur vé en defé han guélet
hep mun, pa na vé kén, em grouhé diorhet !
Mes ne an pé én vont monet da gusulti
dré ma 'z eo ma speret cargéd u velconi,
ha rented incapabl, cékset (?) gant daéro.

Trélaté eo déjà, na uel ked é hincho,
na gallout studian memeus d'in ma hunân !
Cargé éo ma spéréd a hirvout hag a zoân.
Ne allan ket sonjal petra éo ma hespér,
na pezoit fantazi ha cunsult singuliér
a vo guir souvenér d'am rentin amiabl,
dré eur réflexion a vé considérabl,
péhini ma-hunân a vrahén hep tardi
voar eur sujet sublim éstimet dré anny.
Ha melconi am eus !.. Na hallé dén compren
na dépeign ma glahar ébarz én berr termen,
na ne hallén jamés donet da surmonti,
nemert goudé guélet Mab ar Voerhéz Vari,
pé credet kéhélo gant tud a vo crédabl.
Neuzé me vé joazus. ha rentet convenabl !
O Jésus, guir brofet, map Doué éternel,
ma mest ! Ha possibl vé é fo ret d'in lezél
ma 'hantré da recherch. ha moned a bél bro,
pa n'ho casan [én] eun tu benac [tro] voar dro ?
Aon em eus, o vont pell, na vehén désevoet
gant eur méchant bènac ; rac sé em eus morhet,
dré na oulennan ket hirôh' en em avans
na moned én danjér a rancontrin goal chans ;
rac me voa kiriec [neuzé] d'am goal da sé.
Ha 'hoaz e ren-[mé] goaz [vit] offansin ma Doué,
dign da vezan caret gant nep sort crouadur,
p'an deo ken puissant, ken santel ha ken fur
hag ivé vertuous, ken mat d'hon iné !
Hervé ar profési hen hon disamaro,
hon lamno deuz ar boân, deuz an orijinel,
dré boâniou gardis ha caranté fidel...

En fin, pé n'em sonjan, e crédan so guél d'in
chom hépret én sité én kichen Calvari,
ha saludin ar groaz, bémé, hag ar plaso
én péhini souffras é boân ha tourmancho.
évid introdui ém speret é vémoar,
hac é Bassion crouc, ma veréin gant glahar.
Na pegen eürus vé d'in beza lacaet
én kichen é vé, ma 'z eo sébéliet
goudé bézan maro ! Eno é tiziran
réduisan ma horf paour én douar da vreinan.
Mar bo é volanté hag é gras ma 'has di
ne houlennan netra nemert ma collokin,
ér joayo trioufant, gant hoant d'é andurin
ha detaminé (?) én nens, hep nep casti
keit ha ma chomin béo ; kemend a rin
ha vo évid é hloar. ha kemend a lirin,
ma holl actionou. Ha rac-sé é fell d'in
é gafed ér vro-man, pé lotrémant é kellin
ma holl espérans hag ivé ma holl boân.
Me grad, eur ré benag em 'hlévo é ouélan,
hag en défo truhé, ouz ma guélet bopret
o persévérin crenf én eur glahar parfét.
Ha rac-sé, mar balé voar nep tro ér vro-man,
d'in en em ziscoézo, certén. mar plij ganton.
Mar deü d'en em ziscoé d'an neb én défo hoant,

assur. mé hen guélou, espécialamant !
Ma 'halôn zo doânié d'hen guéled eur véach
voar ar bet ; 'hoaz eur véach ! ma na van davantach.
Ma Hotro - mé hou pet d'am lemé ha dourmant
hag a néhamant bras ! Roet d'in incontinant
eur guir basiantet, o tout d'am bisitan
ma dok' resuscitet ! Escuit ho supplian
da rein d'in ho prézans, mar plij genah' hirié !
Ar péz a souhétan bopret ha noz ha dé
éo guéled an outraj demeus ho majesté.
Hennéz éo, ma 'holl hoant ha ma holl garanté,
da uélet ho pizach - Ma Mest ha ma Salver,
me ho pet, ma Hotro ! hep dalé pell amzer !
[Ouzpenn] 'hoaz ho pédan, mar bé ho plijadur,
da zont d'am assistan dré humilité pur.
en fout ne allan gout a rout hag a andret
én péhini ma 'z oh', ma hahén d'ho cafet.
Neuzé me vé contant, collohed én joayo !
Déja é possédan a réjouissanso.
Atis a ra d'in-mé ne allan ket cafet
a vrasoh' plijadur, nag a éeürustet
evél am bé, neuzé ; rac-sé na gredan ket
é cessah' , ma Hotro. de ma 'haran parfét.

JEZUZ en em gav étal **AR VADALEN**,
hag a lavar :

Groec, lavar d'in-mé petra éo a ouéles
gant kémend a hirvout ? Na piou éo a gleskes ?

AR VADALEN n'hen anav ket hag a lavar :

Ma hotro biniget, real a lealdet,
rac-sé, levéret d'in mar ho heus han guélet,
pé mar dédi cused ébarz én ho métou.
Mar gouzoh', a dra sur. reit d'in é géhélo ;
rac hirdér am eus, sur. o hortos é uélet.
Jamés na vézin aez, ken n'am bo han guélet,
na ne séh' an daerou dimeuz ma daoulagat,
ma 'halon n'abaizo, entré ma hillin pat.

JEZUZ a lavar :

A ! Mari-Madalen, groa hirvout d'har péhet.
ha ne ouil ket péloh' da boân Salver ar bet.
Mé é héo da brénér, da vest ha da hotro.
Rac-sé en em gonsol ha ne hra mui cævo,
p'an don resuscitet da benn an dréddé dé
d'an termen ordinal, pa voa ma bolanté.

AR VADALEN a 'n em daol war hé daoullis,
hag a lavar :

A ! ma Hotro !.. Ma Mest !.. Ma studi biniget !..
Mé ho hanev ! Hui éo, oll dézir ma spéret !

JEZUZ a vit éuti da bocat d'é deuit. hag a lavar :

N'am xcou ked én nep gia, Mari gant da bocou.
Ma zreid a zou prézius ; ne dauch ket da hénou
Té heuz eun iné mat, couzcoude ma hêo bet

soulléd a bep relic [3], ma hoa rekis laret
 p'an don [mé ken] santel, ken sacr a beb andret,
 obér a nevé flam eur horf, da gonsort,
 hag a vo pur ha net da douch ouz ma hini.
 En ty Simon al laour, mar ho heus souj a sé,
 voé kentan ma leris pardonin ho hiné,
 hag a brometis d'eh, gand ar gondision
 na deujah' birviken, ébarz en nep féson,
 da rétorn da béhin, mes bepret da baret.
 Mar delhet mat d'ho kir, mé na zislirin ket.

JEZUZ a ya cuit . AR VADALEN a lavar :

Charged éo ma 'halon a joa hag a gowrach !
 O ! pebeuz plijadur é restévan hep flach
 goudé displijadur ! Reséved eun termen
 hag em eus cafet hir, évè é vézan crenn !
 Mé ho trugaréca, ma Hotro biniget,
 dré an humilité ho heus bet teurvézet
 da zont da visitan eur verh' ken hirvoudus,
 péhini dré ho cras ho heus rentet joüs !
 Gant ma 'hontatamant, mé a yalo dré bress
 david an ebestel, hag a zislério rés
 penaus em eus guélet hon mest hac hon otro
 ébarz ér jardin, dign, goudé é souffranso.

P'eo gwir en deus Ar Villemarqué lennet dorn-skrid Pol de Courcy, hag a oa gwelloc'h eget hini Lesquiffiou, en deus lennet ar gwerziou man ivez. Hag ez eo eur souez n'en divije ket gwelet e oa muioc'h a gan en tamm-se hepken eget er Barzaz-Breiz, en e bez !

Rak *kan a vez e oberou ar Richou*. Diouz-se eo o anavezan estroc'h eget diouz doare ar gwerziou. Da varzed milzin an amzer vremen, pismigerien mar zo dirak skridou ar re goz, dre ma kaver gerioù gallek enno, e c'hellan lavaret, mar deo glan o brezoneg (hag eun tammik re allies) n'o deus ket a gan. Calloc'h hen, en devoa, evel Richou. Hag abaoe Calloc'h ? Nikun, marteze, nemet Loeiz Er Gal, é Bro-Guéned.

Trista tra evit eur barz eo beza hep danvez kana, en deus lavaret eur barz a Vro-Skos gwechall. Ya, met eun dra trist ivez, evit eur barz, eo gwerzaoua di-gan.

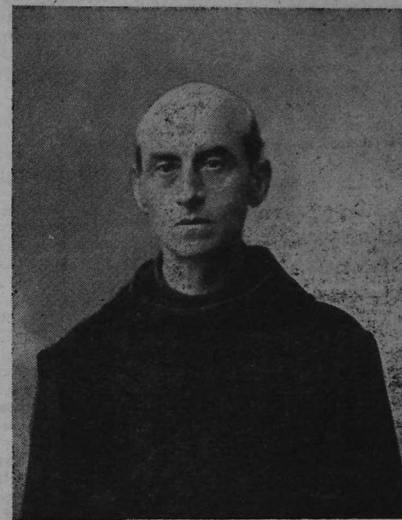
Na spontit ket dirak eur ger gallek, Barzed an amzer-vremen, saverien skridou talvoudus, unan pé zaou a'chano'h : (da lavarout eo, n'ankounac'han na *Kan da Gornog*, nag *Imram*) ; hogen spontit kentoc'h en aoun da gana di-gan !

I. AN DIBERDER

Da veza moulet war Feiz ha Breiz : **PECHED HA GWALL-GEUZ PER**, gant Laurans ar Richou, (dimeuz Ar Bassion, hag Ar Resurrection) ;
HERODIAS, gant Laurans ar Richou, (dimeuz Yan-Vadezour) ;
BURZUD KENTA SAND ERWAN, gant Laurans ar Richou, (heñvez an tamm n'eus nemetan diouz Buhez Sant Erwan).
KER IS BEUZET, gant Laurans ar Richou, (dimeuz Buhez Sant Wenolé), ha tammou all, tennet diouz an dorn-skridou koz gant Iwann an DIBERDER.

BREIZIZ A OUENN VAT !

an Tad
 Yann-Loeiz
 Malgorn
 manac'h
 eus a Urz
 Sant Beneat
 1863-1941

Yann-Loeiz Malgorn, a deuas er bed, e Kostarreun, e enez Eusa, d'an 20 a viz du 1863 ; ez-vihanik ne glevé nemet brezoneg endro d'e gavell setu perak e karas kement ar yez en devoa desket war barlenn e vamm.

Goude beza graet e studi, e Pont-Kroaz, e voe beleget e Kemper, d'an 18 a viz du 1886.

E vreur Paol, c'houec'h vloaz kosoc'h egetan, a oa a-benn neuze oc'h ober skol e Pont-Kroaz ; Yann-Loeiz, eur wech beleget a voe kaset di ivez da ober skol hag eno e chomas betek ma savas c'hoant gantan da vont da vanao'h, da lavaret eo e miz here 1899. Gwiska a eure sae menec'h sant Beneat, e Santez Anna Kergonan, e parrez Plouharnel, e bro Wened.

En amzer-se edo Combes koz o c'hoari e Danguy ; leamed ha leamezed Frans a waske muia ma c'helle ; pa rankas

Leamezed Sant Mikael Kergonan keme-rout hent an harlu, an Tad Malgorn a dec'has ganto da Vreiz-Veur hag e chomas pemp bloaz e Lowes, e kichenik Southampton.

Er bloaz 1910, ez eas davit e gen-vreudeur o devoa karvet repu e Linciaux er Beljik : Ar blijadur en devoe da gacout eno e vreur Paol, a oa aet ivez da vanao'h o kemeret skouer war e vreur yaouank.

Wardro ar bloaz 1912, e voe kaset da Blourin-Montrovez, da ober skol en eur maner hag eno, pa ne veze ket dalc'het gant e skol, e blijadur oa rei an dourn da velesen ar parrezioù tosta.

Er bloaz 1920, e tistroas da vat da Gergonan. E deiziou kenta miz c'houevrer 1935, maro e vreur Paol hen doanias kals ; kalon-laosk en deveze alies, daou pe dri bloaz a oa ; koulskoude ne jomæs war e wele nemet pemzek dez ; mervel a eure e peoc'h d'an 8 a viz

c'houevrer 1941 ; 78 vloaz a oa abaoe m'oa bet ganet ; 55 bloaz, abaoe m'oa bet beleget ha 40 vloaz abaoe m'oa aet e Urz Sant Benec.

Ouz e goll Feiz ha Breiz en deus kollet unan eus ar re hen c'hare hag hen harpe ar muiad ; ar pennadou-skrid a embanne en hor c'helaouenn a zine : Yann Gostarreun.

Er bloavez 1927, e skrivas : **Hor Breudeur Tramor ha ni, ha Traou ha traou all ;**

er bloaz 1928 : **Marvailhou an Annon ;**

er bloaz 1929 : **An Itron tamallet e gaou ;**

Marvailhou Tramor ;

er bloaz 1930 : **Janned ar Fur-Zodez ;**

Arzur hag e varc'heien ;

er bloaz 1931 : **Miser ha Run ar Vram.**

Eun divinadenn bennak savet gantan a gaver ivez amañ hag a-hont.

Ouspenn ar pennadou a ra e-unan, an Tad Malgorn a gemeras ivez ar bon an da adskrive evit Feiz ha Breiz, gant e skritur ken aes d'an holl da lenn ; **Meulidiguez Queguin - Caer Cure Sant Yann ar Biz, decedet e miz Gerzu 1803** hag ar wez a zavas, en e brizon, eun nebeud derveziou hepken a-raok e varo, an Aotrou Branelllec, kure Minihy Kastell-Paol, dibennet e Brest, d'ar 17 a viz ebrel 1794, da zeiz ar Yaou Gamblied, gant torfetourien hudur an Dispac'h ruz :

An Tad Malgorn a roas ivez da « Annales de Bretagne » 1909-1910, eur studiadenn a bemp pajenn ha kant war brezoneg Eusa, gant notennoù savet gant J. Cullandere ha J. Loth.

E penna ar studiadenne-se e lennomp kement-man :

— **Dom Malgorn, originaire d'Ouessant, possède à fond le breton de son île natale. A ma prière, il a utilisé les loisirs que lui crée, à l'étranger, la loi sur les Congrégations, pour transcrire, suivant l'orthographe ordinaire et aussi phonétiquement, les formes de son dialecte correspondant à celles des mois du Dictionnaire de Le Gonidec. Il y a ajouté**

bon nombre de mots inconnus ou peu connus en usage dans l'île. Il s'est ainsi appliqué à préciser par des exemples le sens exact des mots qu'il a relevés. Nul doute que ce travail, si méritoire, ne rende de sérieux services à l'histoire de la langue bretonne.

J. LOTH.

Pebez tenzor a vefe pennaouet, e berr amzer, ma karfe kement beleg a zo bet savet war barlenn eur vrezedez ober, er barrez m'ema enni o labourat, eun dastumadenn par da hini an Tad Malgorn ; mat eo sevel gerioù nevez pa vez ezomm ; gwelloc'h eo dastum ar gerioù koz n'emaint, en implij, nemet e parrezioù a zo.

Buheziou sent breizat, evel sant Perek, sant Meriadek, sant Maugan, sant Budok, sant Kado, savet e saoneg, gant ar Chaloni Doble, person Wendron, e Kerne-Vreur, a zo bet troet e galleg, gant an Tad Malgorn ha moulet war ar « **Bulletin Diocésain d'Histoire et d'Archéologie,** » renet gant an Aotrou chaloni Perennès.

War an hevelep « Bulletin », niverenn Septembre-Octobre 1926, p. 284-295, en deus moulet c'hoaz eur studiadenn dalvoudus war ar brezoneg e eskopti Kemper ha Leon, edoug an XIX^{ve} kantved, e kavomp enni al linennou-man : « Il est incontestable ... que si, dans l'état lamentable où était réduit le breton (vers 1840), le clergé devait faire son **mea culpa,** il fut aussi l'un des promoteurs et l'un des ouvriers les plus actifs de sa restauration. »

Siouaz, diste eo an harp a ro beleien ar c'hantved-man d'ar brezoneg, e skoaz an hini a roe d'ezan beleien ar c'hantved diweza !

Ra vezo, da vihana, skouer an Tad Malgorn, eur sklerien hag eur gentel : eur gwir vab da Vreiz hag eur gwir vab da zant Benec setu petra eo bet edoug e vuhez : labourat dreist en deus graet ; ra ziskuzo breman e peoc'h, e tal e vreur, e abati Kergonan, e bro samtez Anna.

Y. V. Perrot

MARVAILHOU KOZ EUSA

dastumet gant an Tad MALGORN

ha bet moulet e « Annales de Bretagne 1909-1910 »

I. - Ar paotr bihan hag ar bleiz.

Gwechall e oa unan bihan o vont da gas amanenn (1) d'e vamm goz hag ec'h en em gavas ar bleiz gantan hag a c'houlennas outan :

— O vont da belec'h emañ, paotr bihan
— O vont da gas amanenn d'am mamm goz.

— Pelec'h emañ ti da vamm-goz-te ?
— Sellit a-hont, eun ti bihan, eun ti tawarec'h !

— Mat eme ar bleiz, kea ebou an hent-se ha me a yelo en hent-man.

Ar bleiz a lamme dreist ar parkeier hag ar c'hleuzioù hag a en em gavas a-raok ar paotrig e ti ar vamm goz, hel lazaz hag a yeas er gwele en he flas.

Pa voe en em gavet ar paotr, e sko waf an nor hag e lavar :

— Mamm goz, digorit an nor d'in !
— Moustr war an tipotap, va mab !

Ar paotr a voustre, met n'helle ket digeri hag e kris ouz e vamm goz :

— Mamm goz, n'oun ket kapab.
— Moustr kalet war an tipotap, va mab. Erfin e c'hellas digeri an nor.

— Pelec'h e vezo laket an amanenn, mamm-goz ?

— Lak hen aze en daol, mab ! Naouñ ac'h eus, va mab !

Trouc'h bara ha kea da ger'hat kig eus ar charnel.

(1) E Eusa, e lech amann, «beurre», e leverer amanenn pe gentoc'h amann ; ar gwir ger eo amanenn, rak ne leverer ket bara amanet, met' bara amanennet ; e Bro Wened, e leverer amanenn hag e Kembre ymenya.

Ar c'haz a oa war ar piler (2) hag a grie :

— Ec'h, ec'h, debri kig e vamm goz.

— Mamm-goz, ar c'haz a lavar : Ec'h ! ec'h ! debri kig e vamm goz !

— Sko gantan, mab, sko gantan ; sec'hed az peus, va mab ? Mat kea d'ar varrikenn da eva gwin !

Ar c'haz a gria adarre :

— Ec'h, ! ec'h eva gwad e vamm goz !
— Mamm goz, ar c'haz a lavar : ec'h ! ec'h ! eva gwad e vamm goz !

— M'hen lazo, mab, m'hen lazo ! Riou az peus, va mab, mat deus er gwele amañ da domma !

Hag ar paotr a lavare :

— Choui ho peus daou zorn bras, avat, mamm goz !

— Evit labourat buan, evit labourat buan !

— C'houi ho peus treid bras, avat, mamm goz.

— Evit hale buan, mab, evit hale buan.

— Choui ho peus daoulagad bras, avat, mamm goz !

— Evit gwelet a-bell mab, evit gwelet a-bell !

— C'houi ho peus diskouarn bras avat, mamm goz !

— Evit klevet a-bell, mab, evit klevet a-bell.

— C'houi ho peus genou bras, avat, mamm-goz.

— Evit debri buan, mab, evit debri buan !

Ha c'hap ! ar bleiz a lounkas ar paotr dioc'htu, en eur c'henaouad.

(2) piler = maen an aled.

II. - Trant.

Gwechall e oa unan hag a oa maro e dad tregont miz a-raok ma 'z oa deuet war an douar hag e oad nec'het o klask gouzout pe-seurt hano da rei d'ezan ha e voe lavaret hen lakaat « Trant ».

Dre ma roed boued d'ezan e kreske ha gwella tra a gave oa kouign hag e vamm a ranke klask an danvez d'hen ober.

Dre fors debri kouign ar paotr a oa deuet da veza bras hag e vamm a lavare e ranke mont da c'hounit e voued, rak eun debre, mat oa.

Ha Trant a lavaras ober e zac'h d'ezan da vont e rout hag e voe dastumet e dammig traou d'ezan en eur chaosonenn ha lak ket d'ezan eur gouign en e askre.

Pa voe aet eur pennad, e kichen ar c'hleuz en doa debret e gouign ; sevel a reas naouñ gantan ha ne ouie ket e pe du mont. Hag e klevas mansonerien oc'h ober eun ti nevez hag hen mont da c'houlenn'beza darbarer ; edod oc'h ober palankou da zevl eur maen bras bras, war ar chafod. Ha Trant a lavaras, ne oa ezomm ebet da ober an aparailhou-se evit sevel ar maen ha kregi emañ hag e deurel diwar an douar war ar chafod. Ar chafod a gouezas d'an traon ha terri o diweker da zaou pe dri.

An itron, mestrez an ti, a oa nec'het o klask gouzout penaoz en em ziober dioutan hag a zonzas ma vije kaset d'an ifern da ger'hat eur c'harrad aour hag arc'hant, met Trant a lavaras e ranke kaout eur

unan eus ar vugale d'ar fed en ti ken a zialane.

— Mamm-goz ! Mamm-goz ! ... Eman-heñ o tont !

— Piou o tont ? eme an holl.

— Piou met Tonton Laou 'ta ! a c'har-mas eur vouezig skilfr.

An holl sellou a droas ouz an nor. Eur morae a oa war an treuzou. En e zourn dehou e talche eul labous iskis, eur per-

roked, ha gant e zourn kleis e fene eul marmouz krenn.

Ar vugaligou spontet a dec'has d'en em guzet e barlenn o mamm-goz, a chome souezet maro ha Lom, Tina ha Bel a oa ken souezet all.

— Petra 'r foultr ! Daoust hag e vefe aoun ouz va loened ? a lavaras Laou en eur c'hoarzin... Ac'hanta 'ta, mont a ra mat ar bed ganeoc'h ? Tonton Laou eo a zo oc'h

erruout, graet ouspenn tri mil leo gantañ evit dont ! >

Lom eo a gredas tostaat da genta ; war e lerc'h ez eas Tina, goude an intañvez hag ar c'hosa eus ar vugale vihan ; Pa voe klasket avat lakaat ar vugaliou all da dostaat e voe en aner. Elec'h pokat d'ezo neuze, Laou a vriatas Bel.

— Fei d'am Doue ! Me gave d'in ne vijen ket bet en em gavet biken ! Ha gouzout a rit, Fant —hano an intañvez oa hennez— ez eus eur gwall frapadig etre ti-gar Montrouez hag ar Roudouz ?

Lomm, lemm e lagad, a verzas neuze e oa boutou-ler ar moraeer goloc' holl a bouldrenn.

— Daoust ha Tonton a vefe deuet war droad ? a c'houlennas heñ souezet.

— Tribre paotr ! Daoust hag e kav d'it e vijen deuet betek amañ war vag ? eme an martolod en eur c'hoarzin ar pez ma c'helle.

Lom a reas eur sell warzu an nof.

— Met ... hag ho peadra... ho maliou ?

— Va peadra ? Kement em eus a zo war va c'hein paourkêz niz ! Eur morae a vefe re drabasus evitañ stleja maliou war e lerc'h. Gant ma c'hello sachha war e gorn butun ha lipat eur bannachig bep an amzer emañ laouen hag eurus ar paotr Laou. Me n'oun ket ker figus-ve a bihanig.

Fant hag ar vugale a reas sellou enkre-zet an eil ouz egile.

— Va digarezit, Tonton Laou, met ... ni gave d'eomp ... diouz ar pez a skrivec'h...

— Petra gave d'eoc'h ? ec'h en em gaveni m'oarvat war eul lestr ar c'hantet ?

— N'eo ket, eilgerias Lom, en eur glask c'hoarzin, met gant ho maliou ... evit chom eur pennad ganeomp ; rak 'ho lizer, a lavare e oac'h deuet evit chom.

— Va lizer ?

— Hag e lavarec'h zoken ec'h en em gavec'h gant hoc'h holl beadra.

— Ac'hanta paotr ! setu amañ va holl peadra : va feroked ha va marmouz.

— Jezuz, va Doue ! aze emañ ho foñtuñ a-bez ? eme dud an ti holl a-unan.

— Gant va sac'h mortolod el lec'h ma z eus meur a loerenn didroad, meur a roched divanch ! Arabat d'eoc'h kredi e vefen ne-c'hetoc'h evit-se, bugale geiz. Keit ha ma vezo seder ar goustians ha yac'h ar galon, lezit da vale ! Hepik avat ! c'hoar gaer, gwelout a ran aze chistr melen, ha gwall zizec'het eo va riboul-ar-patatez warlerc'h ar c'haloupadenn vat am eus graet. Allo 'ta Fri-tougn, gra eun tamm salud d'ar gerent, hag e vezi eur paotr mat.

Ar marmouz a reas teir rampadenn hag a yeas da azeza eun tammig, en eur skrâbat e fri.

Ar moraeer aet da azeza ouz taol a servichas d'ezan e-unan eur skudellad vat a chistr melen hag a lipas e vourrou diwarnañ.

— Beuz eo chistr Breiz ! Evel voulouez eo d'ar stomog, c'hoar-gaer.

Doareou diseven an contr' koz a zispiljas kalz d'an holl. An intañvez a oa feuket.

O welout ar pladou war an daol, Laou a lavaras en doa naou-du. Ranket e voe lakaat ar bastell gig moc'h war an daol hag an dorz vara bouc'het. Fant avat a glozas buan an armel gant aoun e welfe Laou ar c'hrampoez hag ar gougnenn amann.

Ar moraeer a grogas da zanevela e vuhez, ar morieu en doa treuzet, ar broiou en doa gwelet, al labouriou kalet en doa graet evit netra, koulz lavaret ; eur bae dreut, fripet kerent ha gounezet. A-benn eun eur ranleriez e oa sklêr d'an holl n'en oas an Tonton Laou ken peadra nemet eur, spered laouen, eun teod distagell hag eur, c'hoant debri eus ar gwella.

An holl a gavas diés kenañ klevet ar gofession-se a ziskoueze paourentez an Tonton « milioner » ha pep hini han diskouezas hervez e karakter. Ma n'oa Tinaig nemet eun tamm souezet, Lom a oa fallgalonet ha feuket ouspenn, e-lec'h an intañvez, gant Dizale, an Tonton her gwelas anat. Ar ar c'heuz he doa, a oa droug bras enni. marmouz o veza spontet ar verc'h vihan en eur vont war he lerc'h, Fant a c'houlennas groñs ma vije klozet buan er c'hraou moc'h goulo ; hag ar peroked o veza pigoset e plad ar moraeer, Lom a lavaras, ne c'helle den e c'houzant en ti. Tina 'gavas gwelloc'h chom peoc'h. Mont a reas er-maez da labourat war-dro an ti gant Bel, hag ar vamm-goz a grogas da neza en tu-all d'an treuzou.

Chomet e-unan gant e niz a glasse ku-zat e wall-souezenn dindan eur falz laouenedigez, an contr' a lakaas war an daol ar skudell goullouderet gantañ a nebeudou ; c'houtellat a reas eun tamm ; lakaat a reas e ilinou war c'horre an daol ha sellout a-bik e daoulagad Lom.

— Ha gouzout a rez paotr, emezañ sioulik, e c'houez eun avel fall en ti-mañ ? Ker, du eo dremmou an holl ma kredfed en eun darvoud fall bennak, ha den ebet amañ n'en deus kredet lavarout d'in c'hoaz an distera ger karantezus. Daoust hag evelae eo e resever eun Tonton bet ugent vloaz hep dont d'ar gêr ?

Lom a lavaras buan en devoa graet pep unan ar pez a c'helle, ha n'edo ket e galoud an tiegez ober gwelloc'h d'ezan.

— Gellit ho pefe évelato beza sederoc'h em c'heiver ? Mat, sell ! me a zo amañ evel eun den a re ; an holl a sell ouzin a gorn... Me avat, ne blij ket d'in ar rendae-lou ; awalch eta a chaokerez, war ar poent-se, paotrig. Evelato, dalch' sonj ho pezo keuz bras eun deiz d'ho sellou du ; ne lavaran ket muoc'h d'it.

Lom, lemm e spered, a welas e oa faziet ; en doa an Tonton arc'hant bras warnañ nemet ne felle ket d'ezan diskouez netra da zen ken na vije gwelet.

An Tonton Laou ne vefe ket bet kement-se a lorc'h ennañ oc'h erruout er vro, anez an arc'hant bras en doa gounezet er Bed-Nevez, a soñjas Lom.

N'eo ket eun tamm marmouz fall, hag eur c'hoz labous eo en defe lakaet kement a fouge ennañ. Tonton Laou a zo kordet a finesaou, ha betek-hen n'eus bet nemet farserez gantañ, ha ni bet sot a-walc'h d'her c'hredi... E c'heriou diweza a zo sklêr... Buan, buan, chenchomp tu d'hor' chupenn.

Lom a zigarezas eun abeg bennak evit lec'hout er-maez. Mont a reas da gaout e vamm hag e c'hoar ; lavarout a reas d'ezo e gavaden. An holl a gabalas da zistrei d'an ti, laouen bras en taol-mañ pep hini evel re all en o lec'h. Fant a hastas lavarout he doa keuz da veza renket mont eus an ti a-greiz holl : kement a labour he doa da ober ! Gourdrouz a reas, o veza n'oa ket muoc'h a friko war an daol.

— E pelec'h 'ta emañ ar c'hrampoez hag an tamm gwastell a zo bet aozet a-ratoz kaer evit distro laouen an Tonton karet ? Hast ! ta, Bel ! Lak ar billig lostek war an tan, ha te Saig, kea da welout ha

N'eus ket a viou e nelz ar yar vriket ma vezo graet eur fritadenn da Danton. N'eus ket a chistr a-walc'h er pod ! Kea 'ta Tina d'her c'harga d'ar c'hao. An duellenn am eus bet lakaet dec'h war ar varikennad chistr gwella hon eus, abenn ma teufe Tonton Laou d'ar gêr.

Pep hini a sentas ha pa voe aozet pep tra an holl a deuas da azeza ouz taol en dro d'ar moraez, dudi leiz ar c'halonou, heli-genta ganto da c'houzout piou a rafe ar gwella d'an Tonton mui a karet.

Tinaig a oa a-wel d'ar mortolod, kement a lorc'h enni ma lavaras hemañ en eur vouch'hoarzin :

— Ac'hanta ! Gwell-a-se ! Setu aze vat eun dremm hag a blij d'in : henvel mil eo ouz he zad, ar paourkaez Per !

Hag en eur dabourinat war he chodou ruz gant kil e zourn kleiz e kendalc'has.

— Feiz merc'hig vraz, anaout a ran da hano abaoz pell'zo. Pet kwech n'em eus me ket klevet hano eus Tinaig, merc'h va c'hoar gaer.

— Gant piou 'ta, a c'houlennas ar plac'h yaouank souezet bras ?

Araok ma c'hellas respont ar moraez da c'houlenn ar plac'h, e voe klevet : eur vouez kraouennek o tistaga frés : Tinaig . Tinaig. Houmañ ' droas krenn da sellout en adre, sabatuet net.

— Ha ! Ha ! Ha ! eme an eontf en eur c'hoarzin leiz e c'hinou, n'ouzout ket piou a zo ouz da c'hervel ?

— Tinaig ! Tinaig ! eme adarre ar vouez

— Ar perroked eo ! eme Lom.

— Ar perroked ? eme ar verc'h. Ha piou 'n diaoul en deus desket an hano-se d'ezañ ?

— Unan bennak hag a zalc'h sonj mat a-c'hanout, a eilgerias Laou, en eur deurel eul luchadenn war ar plac'h yaouank.

— C'houi, an hini eo, me 'zo sur, Tonton.

— N'eo ket avat, merc'hig, met eur mortolod yaouank anavezet gant da galonig.

— A ! Karadeg.

— Emañ deuet ganez !

— Neuze ' ta, c'houi ho peus her gwelet ?

— Feiz, ya ' vat ! merc'hig kéz, ha dizroet oun eus an Amerik er vatimant m'emañ-heñ.

— Heñ ivez a zo distro.

— Ya, hag ar pez a zo gwelloc'h, gant eur yalc'hadig, ha ganti e c'hello ep em rei erfin d'e vuia karet hep m'en defe ezomm da c'houlenn sikour digant e gerent.

— Hag en deus komzet ganeoc'h... ?

— Ac'hanout, eme an eontf, en eur gloza menoz ar plac'h yaouank. Ken alies en deus komzet d'in ac'hanout, nizez, m'eo deuet va labous a-benn da zeski da hano.

Tina a ruzias betek he dioukouarn, gant ar blijadur, hag an intanvez end-eün a oa lorc'h enni. Atao he deus bet kavet kalet gwelout an embannou o terri etre he merc'h ha Karadeg, Laou a lavaras edo hemañ prestig da zigouezout er gêr.

Kement e tridas kalon an nizez ma lammas da bokat a dro-vriad d'he Zonton Laou.

— Non-de-distak ! setu Tonton Laou deuet mat d'an holl, bremañ, emezañ en eur c'hoarzin ; ha sell ! evit ne vezi ket te inouet o c'hortoz da vuia karet, e roan d'it va ferroked. P'her c'hlevi, e seblanto d'it klevout Karadeg.

Eur wech all c'hoaz ec'h en em daolas Tina da vriata an eontf, koz, en eur lavarout d'ezañ mil bennoz Doue. Kinnig a reas he dourn warzu al labous ne rae aoun ebet d'ezhi mui. Hemañ en eur nijal war he brech a ganas : Tinaig !

An tiegez a-bez a c'hoarzas a greiz kalon. Ar plac'h yaouank a bokas d'ar perroked hag her c'hasas ganti en eur bokat d'ezañ.

— Setu aze unan hag a zo laouen bremañ, Breur Laou, eme Fant, en eur sellout outi o vont kuik.

— Karout a rafen renta an holl kel laouen hag hi, a lavaras ar moraez, dic'hoaz. D'eooc'h c'houi ivez, c'hoaz gaer e karfen kinnig eun dra bennak ; nemet em eus aoun da lakaet soñjou doanuis da ziouan en ho kalon.

— Eus va mab Dider eo e fell d'eooc'h komz ! a drouc'has ar vamm-gez, a welas splann menoz he breur-kaer.

— Hel lavaret ho peus, a eilgerias Laou. Pa reas peñse du-hont, e-kreiz ar mor douñ, n'edomp ket an eil e-keñver egile, anez, neuñv evel ma c'houzouñ, em bije e savetaet, sur oun, evel e Beg ar Raz.

— E gwirionez, eno dija ho poa salvet va mab paour. Va Doue ! Keit a zo dija abaoz ! ken em oa ankounac'haet. Pardont d'in !

Astenn a reas he dourn da Laou hag heman her stardas c'houek en e hini.

— Kement-se n'eo netra, emezañ ; va dever am eus graet ha netra ken. Du-hont avat, e mor an Indez, pa erruas va lestr, e oa konfontet dija lestr Dider. Gellset em eus bet evelato gouzout e pelec'h e oa bet

beziat e goff paour, hag em eus lakaet eur groaz korz war ar bez.

— Va Doue benniget ! An dra-ze hoc'h eus graet ! eme ar vamm beuzet en he daelou ; trugarez Laou ! Trugarez !

— Ouspenn, a gendalc'has ar moraez, bec'h d'ezañ o terc'hel war e zaelou, deuet oun a-benn da adprena e vontr, bet laeret ha gwerzet gant gouezidi ar vro. Setu-heñ amañ, c'hoaz-gaer, ha d'eooc'h her foan gant plijadur.

En hevelep amzer e tiskoueze d'ar vaouez koz eur mont arc'hant a zistribilh war bouez eul las goudronet. An intanvez kéz a grogas ennañ en eur zistaga eun huandenn doanuis bras, hag e pokas d'ezañ n'ouzout ket pet kwech e-kreiz he daelou. Den ebet en ti ne c'hellas mirout da ouela, ha Laou, en taol-mañ ne deus ket a-benn da guzat pegen fromet e oa e galon.

Pa c'hellas Fant trec'hi war he glac'har, e lammas da vriata he breur kaer, en devoa

en e greiz eur galon aour gwelloc'h eget holl deñzoriou ar bed. A ! Nann ! Ne rae forz ebet ken pe ez oa paour pe binvidik an Tonton. Moged ha follentez an holl drabasou, an holl ardou-se, e-akoaz ar pez a zigased hag a lavared d'ezhi eus he mab paour chomet ken karet en ti.

Bremañ edo gouezet an holl galonou gant an eontf koz. Sklér e oa evit pep hini, n'oa ket pinvidikoc'h an Tonton o tistrei eus an Amerik eget pa zouaras, du-hont evit ar wech kenta. Met gwella-se ! pa zigase eurusted e-lec'h arc'hant ! Nag edo gantañ ar wirionez pa lavare da Lom :

« dalc'h sonj, keuz bras ho pezo eun deiz d'ho sellou du... »

Ar garantez kenta a zouge an tiegeñ d'an eontf koz a oa diazezet war an aour

— Fri-Tougn ? eme ar moraez, nann avat, va paotr ! Me eo am eus e savet, senti a ra ouzin ; va servicher mat ha va c'heneil eo ; n'her rofen ket evit dek kwech ar pez a dalvez. Met daoust ha piou a zo o klask e breña ?

— Tonton Laou, emezañ, daoust ha ne vefe ket en ho sonj gwerza ho marmouz ?

— Fri-Tougn ? eme ar moraez, nann avat, va paotr ! Me eo am eus e savet, senti a ra ouzin ; va servicher mat ha va c'heneil eo ; n'her rofen ket evit dek kwech ar pez a dalvez. Met daoust ha piou a zo o klask e breña ?

— Tonton Laou, emezañ, daoust ha ne vefe ket en ho sonj gwerza ho marmouz ?

— Fri-Tougn ? eme ar moraez, nann avat, va paotr ! Me eo am eus e savet, senti a ra ouzin ; va servicher mat ha va c'heneil eo ; n'her rofen ket evit dek kwech ar pez a dalvez. Met daoust ha piou a zo o klask e breña ?

— Tonton Laou, emezañ, daoust ha ne vefe ket en ho sonj gwerza ho marmouz ?

— Fri-Tougn ? eme ar moraez, nann avat, va paotr ! Me eo am eus e savet, senti a ra ouzin ; va servicher mat ha va c'heneil eo ; n'her rofen ket evit dek kwech ar pez a dalvez. Met daoust ha piou a zo o klask e breña ?

— Tonton Laou, emezañ, daoust ha ne vefe ket en ho sonj gwerza ho marmouz ?

— Fri-Tougn ? eme ar moraez, nann avat, va paotr ! Me eo am eus e savet, senti a ra ouzin ; va servicher mat ha va c'heneil eo ; n'her rofen ket evit dek kwech ar pez a dalvez. Met daoust ha piou a zo o klask e breña ?

— An Aotrou Kont eo, a lavañs ar paotr yaouank. O nevez tremen dre aze emañ hag en deus gwelet ar marmouz ; kement eo plijet d'ezan m'en deus goulnet e werza d'ezan mar karit.

— Mat, paotr ! lavar d'an Aotrou Kont n'emañ ket ar marmouz da werza, eme an contr, en eur chacha mort war e gorn-butun. Lom a ziskouezas e zisplijadur.

— Gwas-a-se d'in, emezan. Dres e oa deuet da sonj d'an Aotrou Kont en doa prometet paea d'in va studi : Prena'rin ar marmouz, emezan ha paea da studi evidout.

— Va Doue 'ta ! Neuze, eme an intañvez, ne vankfe mui netra ebet d'in.

Laou pa anavezaz ar gudenn a lavañs :
— Va faotr, ne werzin ket va marmouz ; gwelloc'h a rin avat ; d'it eo hizviken, gra gantañ ar pez a gari. Her c'hinnig d'an Aotrou Kont, ha gwella-se ma pae da studi evidout.

Bravoc'h brava ez ae an traou. Kement

a vennoziou a goueze wañ an eotr koz ma ne ouie ouz pe du trei. Er Roudouz, me' lavar d'eo'h, e voe dudi en deiz-se ! Dreist holl pa zistroas Lom eus ar maner gant respont an Aotrou Kont. Pa garo e c'hello bremañ distrei d'e skolaj : paet e vo e studi evitañ ha Tonton Laou en e lec'h a sikouro kas al labour endro wardro en a-tant.

An intañvez a anzavas neuze ar c'hoan-tou direiz a vagent pa zigouezas en ti, evit digoll gwelloc'h-a-se he faziou.

Laou a zirollas da c'hoarzin.

— Neuze 'ta e kave d'eo'h e oan etru gant eun teñzor ha padal n'ez eus deuet ganin nemet daou loen didalvez.

— Fazia rit, Tonton Laou, a eilgerias Tina rak digaset hoc'h eus d'eomp tri deñzor eus ar re gaera : eur c'houn eus he mab d'am mamm, e studi d'am breur, ha fizians vras d'in-me ; n'oamp ket evit gor-toz gwelloc'h !

V. Sette.

Dastumit ar Bruzun

E Feiz ha Breiz meur-ebrel, pajenn 35, el lec'h ma'z eus eun dastumadenn geriou ha n'emaint e geriadur ebet c'hoaz, ar ger kenta aouli en deus kollet e lizerenn ziveza er voulerz hag a die beza lennet : aoulin. Unan eus krenn-lavariou ar bajenn war-lerc'h hag a zo laket e eil linenn a-raok e genta a die beza lennet evelhen :

Glizenn wenn,
Da c'hlae e tenn,
Eul lenner yaouank eus Breiz-Uhel hag en deus desket ar brezoneg el leoriou a skriva d'eomp kement-man :

Sant Brieg, 8 a viz mae 1941
Mat tre dastum ar « geriou n'emaint e geriadur ebet. » Traou e giz-se a fell d'ar re yaouank lenn breman, e pep lec'h. Yao, evit Breiz !

Y. THOMAS AR RAVALLEG

Eus e du reizez bras ar brezoneg a skriva d'eomp al lizer-man :

Sant-Laorans 28 a viz ebrel 1941.

Ret mat eo evesaat na vir ket ar bobl ar geriou en o stumm reiz ; lenn diwar-benn se Dauzat « Geographie linguistique ». Gant se e tleer :

Kutuilh ar geriou pobl e meur a rann-yez da lakaat e kemm an doareou dishevel anezo ; o c'heavria, goude, ouz geriou ar yez skrivet, ar gosa ar gwella, ha pa vez gallet, ouz ar c'hembraeg.

F. VALLEE.

Goulnen a reomp ma vo kavet eun den, e pep parrez, da ober enni ar pez en deus graet an Tad Maigorn en e hini evel m'hon eus hen diskouezet uheloc'h.

Y. V. P.

KELEIER AR MIZ

GOUELIOU PASK BREST

Brest a zo bet gwall skoet gant ar Zaouzon, dreist holl edoug an noz etre lun ha meur Fask diweza.

Setu petra skriva d'eomp, raktal goude an darvoud unan eus hol lennerien :

Brest 15 a viz Ebrel 1941

Ennaomp o paouez beva eun nozvezial i-fern ; eus unnek eur hanter diouz an noz betek c'houec'h eur ha kart diouz ar beureman n'o deus ket chanet ar bombezenou da goueza hag ar « Flak » da harzal ; Eur burzud eo n'eo ket bet lazet Roparz Hemon ; e dia zo bet freuzet hag en em gavet eo e pign, etouez an dismantrou, wardro 5 eur diouz ar beure-man. Wardro 7 eur eo digouezet du-man ; me a gave d'in eo eun tasmant eo a oa dirazou ; e vleo gwenn gant poultir plastr, e borpan roget, eur bragou polis gantan hag e dreid noaz, en eur bout koad : Gouela ha c'hoarzin am oa c'hoant d'ober, war eun dro ! Eun tamm d'oa gloazet e benn gant eur maen o koueza ; e louzaouet em eus va gwella ha gant eur

PEGEN MAT EUS EO MAMM JEZOU !

Peger mat ez eo Mamm Jezou ! Unan eus ar gwella lennerien hon eus e dia-vez bro, Rener Ievraoueg Palez ar Peoc'h e La Haye, ha n'oamp ket evit gouzout petra e oa deuet da veza abaoe ma oa digoret ar brezel, a zo o paouez degas d'eomp al lizer kaer-man :

La Haye, le 14 mai 1941.

Cher Monsieur l'Abbé,
Je profite du rétablissement des communications postales pour vous dire combien je suis heureux d'apprendre que vous avez bien supporté l'épreuve qui s'est abattue sur nous tous, et que vous pensez même recommencer votre œuvre de Feiz ha Breiz !... On a pu penser un moment que nos centres d'intérêt allaient s'effondrer dans la catastrophe et il est réconfortant de voir la vie de l'esprit rallier ses énergies. J'espère de tout cœur qu'il vous sera donné de continuer avec la même ardeur l'œuvre à laquelle vous avez consacré votre vie !

Personnellement, je n'ai pas à me plaindre de mon sort. Faisant partie des restes d'un bataillon désigné à couvrir la retraite de nos troupes, je fus mis hors de combat et mené à une position moins exposée quelques minutes avant que la maison où le Commandant dirigeait une résistance désespérée, fût incendiée et s'écroulât sur les derniers défenseurs. Le lendemain mes blessures se révélèrent insignifiantes et je pus rejoindre un détachement qui essayait de se frayer un passage à travers l'ennemi. Dans cette tentative manquée, je fus fait prisonnier, et puis relâché après un mois passé au Mecklenbourg.

Cela se passa il y a exactement une an-

bannac'h kafe mat em eus e laket en e blomm, met e di a zo kouezet en e boull ; e leoriou hag e zourn-skridou a zo bern-war bern er c'hae ; Doue a zo test ; eur burzud eo mar deo bet salvet ; sonjit e kouske er gambr a sko war leur-gér La Tour d'Auvergne ; dech, goude derou an abaden, e teuas sonj d'ezan da vont da gousket er gambr a-dreuz.

Div eur goude e oa eun toull e lec'h m'edo ar gambr e kouske enni kentoc'h. Krena a ran c'hoaz o tanevela an traou-se d'eo'h ha koulskoude ou laouen p'eo gwir eo salv an hini a zo o tere'hel brezoneg an amzer da zont etre e zaouarn. Ra vo meulet Doue ha sent Breiz :

D'eo'h, doujs kaer,
KERVERZIOU

Laouen omp bet o klevet n'en devoa bet droug ebet an A. R. Hemon, daoust pegen diskaret eo bet d'ezan e di ha trugarekaat a reomp an Aotrou Doue da veza e ziaoulet evel m'en deus graet.

née. Mais le 14 mai, jour qui restera marqué dans notre histoire comme un dies ater puisque c'est la date de la capitulation de notre armée, m'a apporté aussi un grand bonheur.

Depuis longtemps, mon souhait avait été de me convertir à l'Eglise Catholique, mais des raisons de famille m'avaient fait différer ce projet à plus tard, au moment incertain de quitter cette vie. Or, lorsque nous nous préparâmes à quitter nos positions, un de mes camarades, un séminariste, qui connaissait mon intention, me fit comprendre que c'était le moment, et sur le champ de bataille, il m'a donné le baptême d'urgence, confirmé quelques mois après par un prêtre. Une heure après, cet excellent camarade a disparu... avec tant de jeunes garçons de vingt ans. Ce n'est pas vous qui vous étonnerez d'apprendre de quels secours surnaturels, cette renaissance m'a été pour supporter d'abord l'agacement de la captivité, et les incertitudes de l'existence actuelle.

Mais j'espère que cette nouvelle vous fera aussi du plaisir, d'autant plus, si j'ajoute que c'est à Serignac que j'ai eu, en 1936, pour la première fois, la sensation bien nette qu'une vie animée par l'étude a peu de prix si la foi ne l'éclaire pas ! Et puis, je suis heureux de penser que cette conversion me rapproche spirituellement un peu plus des Bretons.

L'étude, il est vrai, ça ne va plus avec la même ardeur qu'autrefois. Il y a maintenant tant d'idées qui viennent, que ces anciennes préoccupations semblent bien friviles. Pendant la mobilisation, j'avais encore pu finir un petit travail sur la Pastorale

de Poullaouen qui vient d'être imprimé. Je vous en enverrai un tirage à part quand la poste acceptera des imprimés.

J'aimerais à croire que Dieu me réserve un jour le plaisir d'une bonne conversation avec vous dans le calme du Menez Arré ! Mais avant il faut s'attendre encore à des privations et à des jours tourmentés. Soit, nous apprendrons à mieux comprendre Yann Landevennek.

Veuillez croire, cher Monsieur l'Abbé, à mes sentiments très respectueusement dévoués.

Th. M. CHOTZEN.

N'eus ket a wall bellou eun ozac'h, dr'oug ennan, a lavare d'eur vamm vat : « C'houi ho peus eun dourn da gemeret ha n'ho peus hini da rei ! »

1841 - Malo Corret a Geraez - 1941

Kant vloaz a vezo da vezeven a zeu, aboc m'ema skeudenn Malo Corret, en he sav, war leur-gér Geraez, troet he fenn war-zu ar menezioù du.

Ganet e oa bet Malo Corret e Keraez, d'an 23 a viz du 1743 ; eur brézelour bras eo bet en e amzer hag evit diskuiza diouz skuizder ar brezel e rae enklaskou « var al langach, ar zourcen hac an amzerioù anclen eus ar Vretonet, e guenvroiz muia caret. »

Bet eo bet, dreist-holl, eun den a galon ha setu, a gredan, ar pezh en devozo graet ar muia vad d'ezan och en em gaout dirak lezvarn an Aotrou Doue ; setu aman war-ze, petra lavare dirak e skeudenn an Aotrou Bouille, prefed ar Finister, d'ar 27 a viz mezeven 1841 (1).

Distro e Franc, e recevas digant ar Gouarnamant, en recompanç a 30 vloaz servich, eus a guemeridiguez Chambéry, hac eus e vrillant ha frouezus commandant er Pyreneou, eur c'honge a reform hac (1) Pennad tennet eus an « Discours prononcet gant an Aotrou Baron Bouille, e Lid Statu La Tour d'Auvergn Corret, Guenta Grenadier a Franc. »

EUREUJOU, BADIZANTOU HA KANVOU

An Aotrou Fanch Taldir Jaffrennou hag e bried o deus kemennet d'eomp eured o merc'h Rozenn-Wenn gant an Aotrou Fransez ar Stum, ijiner an Arzou ha Micherliou eus a Landevenneg, a zo bet lidet e iliz Keraez d'ar 16 a viz ebril 1941.

Kinnig a reomp hor gwella gourc'hemennou d'an dud nevez :

An Aotrou Ronan Caouissin hag e bried o deus kemennet d'eomp ginivelez o mab Hoel, da zul Fask, 13 a viz ebril 1941.

Skridoù ar Feiz ha Breiz - ma a zo bet kollet gant ar post hag ez eo bet ret o a-

Ar Merour : H. Caouissin.

N'heller ket lavaret an dra-ze eus a gals a vammou, gwella pezh a zo, ha dreist-holl n'heller ket hen lavaret eus Mamm Doue ; an distera gwerennad dour roet en hano Doue d'ar paour ne jomo ket hep beza paëet hag an distera tra a vez roet d'ar Werc'hez ne jomo ket ivez hep beza gopret.

Er bloaz 1936, pa reas an A. Chotzen eur bale e Menez Are, e roas, daoust m'eo na ket kristenet c'hoaz eur prof kaer da Itron Varia Goatkeo, d'he sikour da adsevel he zi ; emac'h o paouez lenn penaoz he deus gouezet Mamm Doue digoll he madoberour ouz e ziuall, diouz ar maro, e mez ar stourm hag ouz e staga ouz kef ar vuhez ma z eo Hor Zalver Jezuz-Krist.

Meuleudi da Vari !

eur bansion a 800 franc ! N'en devoa nemet 1600 franc a leve ha gouscoude na gras na d'an injustice na d'an ingrateri ha pell da zezirout davantach, e refusas an donezon demeus a eun douar a 10 000 franc leve, a fellis d'an duc de Bouillon rei dean, en anaoudeguez eus ar servich en devoa rentet dean, ouz en lagat da antren en e zanvez. Muyoc'h zo c'hoas : var an 2.400 franc en devoa en oll, bep bloas, hac eus a bere eun darn a vije alles paet dean en arc'haat-pa-per, e constituas ul leve a 600 franc epad e buez, da ur vam a famill, intanvez eus a unan demeus e vignonet, couezet er vizer :

« AVOALCH A MEUS, A LAVARE,
EVIT MONT GOUSTADIC ER VUEZ ;
EN EM BROSTERNI A RAN GUEL-
LOCH DIRAC DOUE EVIT E DRUGARE
CAT EGUET EVIT GOULEN NETRA
DIGANTAN. BARA' LEZ AL LIBERTE
HAC EUR GALON NE ELLO GET EN
EM DIGUERI D'AN AMBITION, CETU
ENO QEMENT A ZEZIRAN. »

Na kaer eo ar c'homzou - se e genou eur c'hristen hag eur breizad.

An Aotrou Marcel Audic hag e bried o deus kemennet d'eomp ginivelez o mab Youenn, d'ar 15 a viz mae 10941.

Bennoz Doue d'an daou vreizad bihan-se ha yec'hed mat d'ezo ha d'o zud.

Eberdi a reomp ouz hol lennerien an Aotrou Helies, eus a Lesneven, maro eno d'an 12 a viz mae, en e bevar ugent vloaz.

Eur skrivagner mat e oa ha komz a raimp anezan, hirroc'h, diwezatic'h.

dober. Setu perak e tigouez an niverennman ken diwezatic'h ma ra.

Moulerez Bro-Leon, Landernea.

